

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

№ 2
(17803)

2010 чылдың
январь 14,
четверг

Садар өртээ
5 рубль.

e-mail: shyntuva@mail.ru

Айлаң ДАРЖАА

СӨС КИЖИЛЕРНИ УЛАМ КАТТЫШТЫРАР

(Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.Кара-оол Чазак Бажыңыңга массалыг информация чепсектеринин ажилдакчылары-биле ужурашкан.)

Дүүн, январь 13-те, ТР-ниң Чазааның Даргазы Ш.Кара-оол республиканың парламентага ажилдакчылары-биле ужурашканын ТР-ниң Чазааның Бажыңыңга эрттирген. Аңаа чүгле республикада билдингир солун, сеткүүлдериниң эвес, албан черлериниң тускай сайтыларының вторлары база киришкен.

Ажилдап эгелээн үемдеп удуртукчулар, редакция-оллективтери-биле ужурашканын эрттирген мен. Чүгле массалыг информация чепсектеринин (МИЧ) укчулары эвес, а парламентага «дириг чүрөөн» тургузуп, силерниң чогаадыкчыларының херек кырында чедирип турар бодунуң ажилдакчылардан бээр чалаан. «Устинская правда» солун-айтызын аажок кичээниң номчун таныжар мен. Интернеттин дүң чок дээринче Тыва дугайында, оңжүлдениң дугайында маалдарны берип турар өөрүс аргажок. Башкы база боттарының сайты анык анык ап турарыңар демдеглевес боор! РФ-аа 2010 чылды Башкы-айтызы кылдыр чарлааны-даа анык кижиниң ажилын биле үнелээни ол. Парламент бүдүрүлгө чепсектериниң ажилдакчыларыңга база байыр иккен тур мен. Журналисттер корреспонденттериниң ажилын чонга эр кылдыр белеткен турар

«Тыва полиграф» ККБ, «Россияның почта» албан чериниң ажилын чүге демдеглевес болбас деп! Ынчалза-даа...

Парламент ажилдакчылары силер хамааты нийтиелдин ооза силер. «Новый век» компанияның аныктар коллективинге «Хамааты хүлээлге» деп акциязы дээш, оларның дидим ажилдап турары дээш байыр чедирерин чопшээрер көрүңер. Патриотизм теманы ол аныктар коллектив дика чедим-челиг чырыдып турар дээрзинге чопшээрер боор силер. «Центр Азии» солунда ак-кара оңуң фото-чуруктарның дузасы-биле номчукчуну эрткен тоогүже хая көрүнүңге идиг берип турар ол мөөрейни канчап демдеглевес боор!

Бодунуң байыр чедиришкениң чугаамга Дмитрий Медведевтиң «Хамааты институттарыны быжыглаары чугула» дээни онзалар демдеглевес аргам чок болду. Бис силерниң биле кады ону боттандыраар бис. Чоннуң референдумун эрттирип, хой аппараттыг албан черлерин тударының чөптүг азы чөптүг эвезин кым-даа эвес, а

Т.П.Кууларга Ш.В. Кара-оол шаңнал-биле байыр чедирип тур.

чон тодарадыры чонга ажыктыг чүүл дээрзин демдеглевес чугула.

Республиканың Чазаа массалыг информация чепсектерин кезээде деткип, сөстүң хостуг чоруун хандыраар. А сөс бодунуң ээлчээнде улустарны аңгылаар эвес а каттыштыраар ужурулгудеп, ТР-ниң Чазааның Даргазы Шолбан Валерьевич чугаалааш, — Демир-үжүүн чидиг болзун, чогаадыкчы көдүрлүүшкүңү, кадыкшылды, бүгү чүүлдерге экини күзедим — деп бодунуң байыр чедиришкениниң сөстерин дооскан.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының байыр чедиришкениниң чогаазын күрүңе лицейиниң «Неосфера» солунунга, Ак-Довурак хоорайның

3 дугаар школазының сайтызынга, Бай-Хаак школазының сайтызынга, «Новый Век» компанияның ажилдакчызы Роланда Казакова, суд албанының парламента секретары Тамара Куулар, «Башкы» сеткүүлүнүң ажилдакчызы Николай Конгарга тывыскаан.

Тыва Республиканың Чазааның Даргазының Хүндүлел бижии-биле «Тыва полиграф» ККБ-ниң ажилдакчызы Анна Сат, Тыва радионун ажилдакчызы Игорь Дамдак, КТРК-ның директорунун оралакчызы Радомир Куулар, «Новый век» компанияның корреспондентизи Иван Макаров, Тыва радионун ажилдакчызы Саяна Салчакты шаңнаан.

«Тыва Республиканың ал-

дарлыг ажилдакчызы» хүндүлүг атты КТРК-ның ажилдакчызы Аяна Ламага тывыскаан.

Байыр чедиришкениниң соонда чогаадыкчы, чаа, тускай төлөвилелдер: Ада-чурттуң Улуг дайынынга Тиелелгениң 65 чылынга «Мээң тиелелгем», Тыва Республикага Туризм чылынга «Тос эртин» бодунуң эгезин салганын Шолбан Валерьевич дыңнатты.

Байырлыг хемчегиниң төңчүзүңде Кызыл-Эник Кудажының «Маргылдаа» деп баснязын сактып артып кагдым.

Сөс кижилерни аңгылаштырбас, а улам каттыштыраар ужурулгудеп, Шолбан Валерьевич чугаалады, ынчалза-даа... сагындырып каалы, байырлардың ады Россияның парламента хүнү. А бо байырларда февраль 7, май 7, май 5, март 3, декабрь 13, декабрь 4 дээш ышкаш «Кызыл хүннерлиг» профессионал байырлардың төлөөлери шаңнал-макталга төлөтүг болуп турда, аңаа чүгле ийи холдар киришпээрер азы өскээр чугаалаарга, парламентага ажилдакчылары адыш часкаарыңга өй болдувус. Херек кырында багай ажилдап турарыңың ындыг чүве ирги бе?!

Бо чылда бистиң «Шын» солунун тиражы 9000 ажып турар. Ындыг улуг тиражтыг солун республикада чок-ла болгай...

В.Савиныхтың тырттырган чуруу.

Ветлана БАЛЧЫР

МЭР «ШЫНГА» ААЛДАП ЧОРААН

Дүүн, январь 13-те, «Шын» солунун редакциязынга хүндүлүг аалчы — Кызыл хоорайның ри Владислав Ховалыг аалдап кээп чораан.

лунчулар-биле ужурашканын эрттирген мен. Чүгле массалыг информация чепсектеринин (МИЧ) укчулары эвес, а парламентага «дириг чүрөөн» тургузуп, силерниң чогаадыкчыларының херек кырында чедирип турар бодунуң ажилдакчылардан бээр чалаан. «Устинская правда» солун-айтызын аажок кичээниң номчун таныжар мен. Интернеттин дүң чок дээринче Тыва дугайында, оңжүлдениң дугайында маалдарны берип турар өөрүс аргажок. Башкы база боттарының сайты анык анык ап турарыңар демдеглевес боор! РФ-аа 2010 чылды Башкы-айтызы кылдыр чарлааны-даа анык кижиниң ажилын биле үнелээни ол. Парламент бүдүрүлгө чепсектериниң ажилдакчыларыңга база байыр иккен тур мен. Журналисттер корреспонденттериниң ажилын чонга эр кылдыр белеткен турар

торзун хоорайывыстың сайзыралы дээш чогаадыкчы аргаларны ажыглап, онзагай төлөвилелдерни тургузуп, оларны амыдыралга боттандыраарыңга деткимче-дузаны аазаан.

«Шынчылар» пайысылалдың амыдыралында эки өскерлишкениниң демдеглевес, хоорайның кудумчулары чырып, орук шимчээшкенини экижип турарын айтып, кызылчыларның амыдырал-чуртталгазын чаагайжыдарыңга кирип турар улуг үлүг-хуузу дээш, В.Т.Ховалыгга өөрүп четтиргенин илереткен. Оон аңгыда чурттаар оран-сава, уруглар садтарынче олуттар, дачаларга паспорт кирип бижидилгезинге болган хоорайның

Мэр В.Ховалыг «Шын» солунунуң коллектив-биле.

чылыг-энергия четкизиниң ажилыңга хамаарыштыр сонуургаан айтырыгларыңга харыыны журналистер алган.

Ужурашканың түңнелде чаа чылда «Шын» биле хоорай чагыргазы бот-боттарын билчип, быжыг харылзаалыг

ажылдаарын дугурушкан.

Айлаң Даржааның тырттырган чуруу.

Чазак Даргазының ажил-албаны

ЧЫЛДЫҢ БАШТАЙГЫ ХҮННЕРИНДЕ

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Шолбан Кара-оол понедельникте албан-сузу-биле Тожу кожуунга четкеш келген. Регионнуң удуртукчунуң бо сургакчылаашкынының кол-ла сорулгазы – кожуунуң ивижилеринге деткимчени көргүзери. «Тожу ДЭС» ККБ-ниң тудун кылып турары Тоора-Хем хемни кежир көвүрүгүнүң болгаш чаа автовокзал тудугларының кайы хире чоруп турарын ол база барып көргөн.

Тожунуң кодээ ажил-агый эргелелинде бактаап турар муниципалдыг албан черлериниң кол углаанышкыны ивини остүрүп азыраары болуп турар. Тыва Республиканың Кодээ ажил-агый болгаш аш-чем яамызының дыңнады-биле алырга, 2008 чылда бо кожуунга иви азырап остүреринге 1 млн. рубльди, а 2009 чылда 8 млн.

рубльди аңгылап берген турган. 3 млн. 200 муң рубльге Эвенкийдан ивилерни саткан. Бир чылдың дургузунда ивиниң багы саны 134 хуу өскөн. Чазак Даргазы ивижилериниң ажилының кадыг-бергезин өөренип көргөш, «Өдүгөн» ККБ-ниң ивижилери-биле ужуражып, оларның ажилына эргежок чугула чүүлдерни эккеп берген. Суур-

нуң 12 ажилчыннары «Буран» дээр харга халдыр техниканы, хүн батареикаларын, радиостанция, майгыннар, спутник антенназы болгаш телевизорларны белекке алган. Олег Бараанович Орай-оол 138 ивини азырап турар, Шолбан Кара-оол ооң кызымак ажилын үнелеп, Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Хүндүлел бижиин болгаш радиостанцияны тывыскан. «Эң кол чүүл Тываның аңгы-аңгы булуңнарында чурттакчылар элтиг байдалга чурттазын» – деп, Шолбан Валерьевич чугаалап тура, кодээниң ишчилери регионнуң болгаш тус черниң эрге-чагыргазының деткимчезин алыр ужуруг дээрзин демдеглээн. Ол дээрже ажилдаар болгаш чурттаар аргаларны тургузары. Салдам, Ий, Тоора-

Хем, Адыр-Кежиг болгаш Ырбан суурларына электри хандырылганын чорудуп турар «Тожу ДЭС» ККБ-ниң ажил-чорудулгазы-биле таныжып, ооң удуртукчузу Николай Кудрявцев-биле ужурашкан, станцияга хумагалыг болурун чагаан. Кунгуртуг суурда дүне бир станция, хүндүс өске станция ажилдап, дериг-херекселинге хумагалыг болуп турарын чижек кылдыр чугаалаан. Тожунуң чурттакчыларының 78 хуузу электри энергиязы дээш өрзин ой-шаанда төлөп турарын Н.Кудрявцев медеглээн. Бүдүрүлгезиниң оран-савазының мурнунда Тоора-Хем хемни кежир көвүрүгүнүң тудуун премьер база барып сонуургап көргөш, тудугжулар-биле чугаалашкан. Эрги ыяш көвүрүг озал-ондактыг байдалда, чаа көвүрүг февраль айда ажылгалаче кирер дээрзин тудугжулар аазаан.

Хуу сайгарлыкчыларның күсели-биле туттунган чаа автовокзал Тоора-Хемниң төвүндө турар. Ниити чөмненилге чери болгаш пассажирлерге зал таарымчалыг-биле кылдыңган. Тудугнуң эгелекчизи Владимир Салчактың чугаазы-биле алырга, Кызыл — Тоора-Хем аразында «УАЗ» маркалыг 25 микроавтобустар халып турар, хүнде 20 хире кижиле чоруп турар. Оларның ажил-чорудулгазы чүгле кыжын чоруп турар-даа болза, сайгарлыкчылар чаңгыс чер-чурттугларына кичээнгейлин көргүзүп турары дээш Ш.Кара-оол В.Салчакка өөрүп четтиргенин илереткен.

gov.tuva.ru

ЧУРУКТА: ТР-ниң Чазаның Даргазы Ш.В.Кара-оол Тожунуң чурттакчылары-биле.

Виталий ШАЙФУЛИН-НИИ тырттырган чуруу.

ЖУРНАЛИСТЕ

ХООЧУННА

Дүүн Россияның 1 хүнү болуп эрткен. Россияның массалыг информсектериниң ажилдакчы хоочуннары Хоойлу палатазының депутаттар байыр чедирген. Парл хоочуннары Е.Д. Танов, Дембредди, Д.Е.Ондар, Винская правда» солунчу, фотокорреспондент В.Н. Савиныхты көөр солун, аныяк чылдар оларның арга-дуржулгаларга материалдарын надып, көрдүрүп ап чоракка ол олчаан көстүп келир болду.

Улуг Хуралдың Хоойлу палатазының Б.К. Балчий-оол хооч болгаш чаа ажилдап чоруур журналистерге чедирген, журналист к берге ажил-ижин дем кандыг-даа ниитилел информация чок болза, рал турбас дээрзин чу «Республикада Силер, листер, турбаан болза, амыдыралывысты кыллап, бижиң, бөдүүн чон рерил? Силер чүгле бижиңер, ол чонга чоон чон чүгле шынга ынак угаап чоруңар» деп, Боустантинович чугаалап чуннар ону деткип, бис биле чүгле шын дээш чораан бис дээрзин ката сеткил ханып чугаалап лар. Хоочуннар бөдүү дээш уйгу-дыш чок а журналист кижиниң а ажил-ижин чүктөп ч бистерге, аныяктарга, тазын дамчыдып берген ның оруун уламчылаар у бис дээрзин аныяк журн бадыйткап чугаалааннар.

Улуг Хуралдың Хоойлу палатазының «Сунатрада» деп шаңгалыг солунуң килдис редактор оол Попанашович Херте тиг болган. «Шын» солун дакиязы тыва журнал ның езу-чаңчылдарын артырып, чон ортузунга с дап чорууру дээш өөрү тиришкенин бижиин

Бистид

ТЫВА: озүлдениң базымнары

Айлаң МОНГУШ

ЧАДААНАДА КИДИС ЦЕГИ

Январь 5-тин хүнүндө ТР-ниң Чазаның Даргазы Ш.В. Кара-оол Чоон-Хемчик кожуунуң Чадаана хоорайда күрүлениң унитарлыг «Өг» бүдүрүлгезиниң баазында кидис бүдүрер цехтиң ажилдышкынындан эгелээн.

Чоон-Хемчик кожуунуң Чадаана хоорайда «Өг» бүдүрүлгө — тыва огну, ооң дериг-херекселдерин база чазаан өске-даа чүүлдерни бүдүрүп, чоннуң үнелелин алган ажил-агый черлериниң бирээзи. Бүдүрүлгениң удуртукчузу Б. Монгуш 2004 чылдан бээр ук ажил-агыйны башкарып, ажилга сонуургалдыг болгаш кызымак кижилерни хаара тудуп, чагыгларның күүселдизин үе-шаанда чедип алыры-биле шудургу ажилдап турары онзагай. Ол бо удаада ТР-ниң Кодээ ажил-агый яамызын таварыштыр «Кодээни сайзырадыры» деп инвестиция программасындан улуг деткимчени ап, кожуун чагыргазындан болгаш боттун акша-хорөңгилерин каттыштырып моончээп, кидис бүдүрер цехти бүдүрүлгезинге немей ажитканы ол. Хүнде-ле 200 кг дүктү болбаазыраткап, кидис бүдүрер дериг-херекселди садарына ниитизи-

биле 3 млн.800 муң рубль чарыгдаттырган. Кодээ ажил-агый яамызы (сайыт В.И. Ендан) 3 млн. рубльди, Чоон-Хемчик кожуун чагыргазы (чагырыкчы А.Н. Тулуш) база «Өг» КУБ-тун удуртукчузу Б. Б. Монгуш 400-400 муң рубльди каттыштыргаш, Санкт-Петербургтан тускай дериг-херекселди саткап, эптеп салган. Баштайгы продукцияны шенеп үндүргөндөр-даа. Ук дериг-херекселге ажилдаар ажилчыларга баштайгы ооредилгени Карачасво-Черкессиядан келген ийи специалист байырлал хүннери чокка чорудуп турар. Ынчангап Чаа чылдың узун дыштанылга хүннери чок, бүдүрүлгени дүргөн углап-баштап алыры-биле ажил мында кидин түлүк чоруп турары илдеп, ажилчылар ында-мында чай чок ажилдап турлар.

Чүгле бүдүрүлгениң ажилдакчылары эвес, а чадаанажылар база кожа чыдар кожууннар-

ның чагырыкчылары ол тоөгүлүг, ажил-агыйжы болушкунуң херечилери болуру-биле чыгып келгенер. Хөгжүмге үдетпишаан, байырлыг хемчегиниң башкарыкчызы эге состу ТР-ниң Чазаның Даргазы Ш.В. Кара-оолга берген.

— Чаа чылды уткуп тура, мындыг ажил-агыйжы эгелээш-кин-биле эгелеп турар чоон-хемчикчилерге чедишкенин, эки чыл эгелээнин өөрүшкү-биле демдеглеп тур мен. Чүге дие эгелээн ажил-ижиңерден эки түңнелдерни чедип алыр дээш кижиле бүрүзү сонуургалдыг болуп, тура-соруктуг ажилдап турарыңарны көрүп тур бис. Ам кол-ла чүве тыва чуртувустуң, торзун черивистиң сайзыралы — кодээниң ажил-агыйын экижидер дээш ажилдаар ужуруг бис. А Чазак бодунуң талазындан изиг күзелдиг, чүгле ажилдаар сорулгалыг болгаш ажилды кылып шыдаар кижилерни деткиривисти аазап тур бис.

Кодээ ажил-агый продукциязын болбаазырадып, ону бүдүрер ийиги цехтиң Тывада ажиттынып турары бо-дур. Чоокта чаа Эрзин кожуунда

алгы-кеш эттээр цех ажылгалада кирген. Силерниң бо мында ышкаш цехтер Монгун-Тайга, Сүт-Хөл кожууннарда удавас ажиттынар. Ол ышкаш алгы-кеш эттеп болбаазырадыр бүдүрүлгө Барыын-Хемчик кожуунга ажилдап эгелээри дээр-ге кодээге улуг чаа эгелээш-кинер-дир. Кодээ иштиң шалыпчылары дүгүн, алгы-кежин таарымчалыг өртөккө саарым, харын-даа бодунуң продукциязы-биле кандыг-бир чүүлдү чагып алыр арга тургустунган-дыр. Кожавыс Моолдан технолог мергежилдиг кижилерни чаалап, арга-дуржулга солчулганын удавас чорудар бис. Ынчан мындыг хевирлиг бүдүрүлгелерниң ажилының түңнели каш янзы көвүдээри чугаажок — деп демдеглээш, «Өг» бүдүрүлгезиниң ажилчыларына үре-түңнелдиг ажил-ишти, үнгөн чаа чыл олча-омактыг болурун күзөөн.

ТР-ниң кодээ ажил-агый сайыды В.И. Ендан яамызының шугуму-биле «Кодээни сайзырадыры» деп инвестициялыг төлөвилелдиң боттанышкыны-биле кодээ ажил-агыйның биче бүдүрүлгелерин чер-черлерге ажадар сорулганы мурнунда салганын чугаалап, чазак-даргазының деткимче дузазын боттут ажиллаарын чадаанажыларга чагаан.

Чоон-Хемчик кожуунгырыкчызы А.Н. Тулуш озүлдениң базымнары чаартылгаларның базы бир биче бүдүрүлгениң жуунда ажиттынып туре ооруп, кризистин берге ү ажилчы олуттарны немеи дып турар тывынгыр, тут Байбек Монгуш ышкаш лер кожуунга ам-даа хойрун күзөөн. База ол ышкы ген чылда — Улуг Тииле 65 чыл оюн уткуштур каргыс арткан эки турачы Верлакка гаражты тудуп баазап, а Тыва Чазактын тыңы автомашина бээр болдыпнаткап, күш-ажылчы лелгелерни чаңгыс чер-чуларына күзөөн.

Күрүлениң унитарлыг бүдүрүлгезиниң удуртуу Б.Монгуш, огнун бодун б дериг-херекселдин бүдүрүп туң чагыгларын күүседип болзувусса, ам кидис-чона бүрүн дериттинген тыва бүдүрер арга бисте тургусту дыр. Чоорту чүгле кидисти чугаажак чоорганнарны, дээш ышкаш дүктен, киди барааннарны кылып эгелээр барып сонуургаткан.

Бүдүрүлгениң ажиттының демдээ — кызыл кож хүндүлүг аалчылар байы байдалга үзе кескен соонда, тайгы ажил хүнү ында эге

"ШЫННЫН" *порттазынган*

САЛЫМ-ЧАЯАННЫГ ШЫДЫРААЧЫ

еспубликаның улуг-даа, и-даа шыдыраачыларының, порттуң аарыкчыларының ында Эртине Доржуну таны-кижи чок деп болур.

Оң назы-хары чаа он үш-даа а, ол 2006 чылдан бээр школа-р болгаш улуг улус аразында п турар республика чергелиг ыраа маргылдааларының аамал киржикчизи, харын-даа екчилерниң санынче кирип, ионунуң кожааларын чаңгыс удаа чаалап алган өзүп олурар тчу.

үү-даа чүве үнер дөстүг ди-Эртинениң шыдыраа ойнаа-а сонургалы бирги класска-нип турда эгелээн. Ачазы Ту-оол Доржувич хостуг үеле-е эш-өөрү, кожалары, бажың-лген аалчылар-биле бо-ла шы-аалаан оор киж. Бичи Эр-ойнаан шыдыраачылар ча-дан ыравас, оларның оюнун еш, көжүглерин кончуг кичээ-иг шингээди, сактып алыр-иер оглунуң шыдыраа оюнун тургаар апарганын эскерип-и, ачазы оглунга шыдырааның терин айтып берип, хостуг-ринде ооң-биле шыдыраалап-ар апарган. Оон эгелээш-ле-не шыдыраа ойнаарындан-ыкпастап, чүгле ачазы-биле-и, бажыңыга келген кижилер-е, эш-өөрү-биле үргүлчү-ыраалап ойнаар апарган. Ада-ие оглунуң сонургалын-ип, уругларның спорт школа-да шыдыраа бөлгүмүнге кирип-и. Бөлгүмнүн удуртукчузу,

шыдыраага республиканың каш дакпыр чемпиону Кызыл-оол Седенович Ооржак оолду шыды-раа талазы-биле билиглер-биле чепсеглеп, ооң чажыттарын аңаа ажиткан. Шыдыраа оюнунуң уран чараш аргаларын, нарын көштерин хандыр шингээткен тудум, Эртине улам дуржулга кирип, кожуун мар-гылдааларына киржип, удаа-да-раа тиелелгелерни чедип ап, чем-пионнап турар апарган. Шыдыраа шөлүңе, ачыр-дачыр тудушкан тулчуушкуннарга шыырак дээн хоочун шыдыраачылар Иван Түве-кей, Чындай Монгуш, Байыслан Кара-Сал, Кызыл-оол Ооржак, Степан Тюлюш, Михаил Монгуш-биле чеже ужурашпаан дээр.

Ам силерни ооң сөөлгү чылдар-да чедип алган каш чедишкин-

нери-биле таныштырайн. 2006 чыл-да 1995-96 чылдарда төрүттүнген оолдар, уруглар аразына эрткен республиканың «Пешечка» деп шыдыраа маргылдаазына чем-пионнаан соонда, бирги разрядтын нормазын ол үш чыл улай күүсет-кени дээш, бирги разрядты ты-выскан. 2007 чылда ол шкоачылар аразына республика чемпиону атты чаалап алган. Кызыл хоорай мэриниң шаңналы дээш маргылдаага чемпион, хоочун шыдыраачы Хеймер-оол Ондарның чырыкылыг адынга тураскааткан турнирге бирги чер, Абакан хоорайның эрттиргени «Саяннар-2007» шыдыраа фестивалына бирги чер, республиканың «Ак терге» маргылдаазына бирги чер... Эр улус аразына ТР-ниң рес-публика чемпионадының түңнел оюннарынче кирип ойнаан. Клас-сиктиг шыдыраага республиканың бирги чери дээш 14 хар чедир назылыг оолдар аразына ийги черни төлөтпүш-биле алганы дээш, спортчу чедишкиннерни оон-даа уламчылап болур.

Доржу Эртине — чүгле салым-чаяанныг шыдыраачы эвес, Ханда-гайты школазының эки өөрөдиге-лиг, үлгерлиг корум-чурумнуң өөреникчизи болгаш чоргааралы. Ол амгы үеде сески класста өөренип турар. Ону башкылары-даа, эш-өөрү-даа, чон-даа «салым-чаяанныг шыдыраачы» деп үн-лээр.

Эрес-оол МОНГУШ,
башкы.

Өвүр кожуун.

ЭРЕС-КЕЖЭЭ КОЖАЛАРЫМ

Бурунгу төөгүлүг Самагалдай, бул баштыг өгбөм ышкаш, ме-эргим. Аныяк-чалыы назыным-чурттаан болгаш ындыг боор, суурумга ынаам кончуг. Мээң караамга хунуң көстүр-терээжен бар. Оларның дөскөл-эрезин, мал-маганы дээш олут-ын чогуң, хөй-ниити ажылынга-пкейин, чончузун амы-хуумда-гаар мен.

Эмма Чорбааевна Бичижики-алэмнелгезиниң санитарказы, үне камгалалындан хүндүлүг-танылгаже үнгөн хоочун. Уран көрүлдөдөрүңе бо-ла ки-кен чоруур бо ие-херээженниң-маганы чээрби ажыг баш. Ак-үндөн амданныг чөмнерни-ере кылып алыр чаңчылдыг, ү чөмзиг ава.

Вера Норбуевна Уванзай — аныяндан Тес-Хем керни. Үжен ажыг чылдың дургузунда өөрөдиге килдизинге бухгалтерлеп ажил-дааш, пенсияже үнгөн.

Саара Кыпысыловна Дугар-оол — культура килдизинге, Самагал-дай чагыргазына даргалап ажил-даан, удуртукчу чораан херээжен-нерниң бирээзи.

Бо үш херээжен улустуң ажил-ишчизи өскелерден онзагай улус. Экини көргөш, амыраанын чажыр-бас, хөөрей кааптарлар. Кожала-рында, аныяк-өскөн аразында арага-дарыже сундугуп бар чыдар-ларын хайт деп, чагып-сургаан чоруур. Хире-хире болгаш, хурал-даан дег, бо-ла чыгылы каапкан турар.

Малга ынак, ажилга дөскөл

чок, эрес кижилер бодунуң амы-дыралын тудуп чоруурундан аңгы-да, кожаларына, долгандыр кижилерге база салдарлыг болурун эс-керген мен. Хүлөр-оол Манзаевич биле Вера Норбуевна Уванзайлар изиг сүтүгү шайынче кижини бо-ла чалап чедип келирлер.

Мээң кожаларым Вера, Саара база Эмма кыштан сезинместер: мал чеми болур тараа-чарбаны са-дып, курлавырлап алган. Ботта-рының кыштап чири эът, сүдүн чет-чир кылдыр белеткээн. Ынчангаш оларга кыш берге эвес, эрес-кежээ, тура-соруктуг кожаларымың са-гыш-сеткили омак-сергек.

Моторк ТИРЧИН.

Тес-Хем кожуун.

ЧОНЧУ СОЛУН — МӨРЕНДЕ

«Шынның» 85 чылынга

Эрзин кожуунуң Мөрөн суму-зунда солун чагыдылгасы дыка эки чоруп турар. Суурнуң хоочуннары чагыдылганы колдуунда кылып алганнар. Ооң иштинде «Шын» со-лунну 101 кезекти, а төп солуннары кийтизи-биле 71-ни чагыткан. Ын-чангаш, бодум хуумда, «Шын» солу-нунуң 85 харлаарына өөрүп, чончу солунум өреге бүрүзүңге четкен турарын күзөдүм.

Чечекмаа САДИ.

Эрзин кожуун.

Куда езулалыңа хамаарыштыр

БОДАЛЫМНЫ ИЛЕРЕДИЙН

Шагда уруг айтырарда хөй кижиде барып турбас, кудалар база аалыңа хөй улус чыгбас чо-раан. Амгы үеде аныяктарның эш-өөрү, чаңгыс классчылары, чаңгыс-курсчулары дээш-ле баарын элдеп-синер мен. А кысты айтырарда 2-3 машина-биле 20-30 хире кижиде чыгып алгаш баарга, кыстың талазындан суурнуң барык шупту чонун чыып чыгыы апаарын амы-дыралда көрүп чор бис. Оон кан-дыг-ла-бир шайлаар черлерни хөлезилээш, улуг шүүделди үндү-рүп-үндүрүп, шайлалга хевирлиг

эрттиргеш, ийи-үш хонук эрткенде, уругларның кудазы кажан, каяа болур дээн ийик деп орта чугаа-лашкан, дугурушкан чүве-даа чок, анаа-ла-бир улуг хөглээшкени кылдыр эрттире бээр меге эвес болдур ийин. Ооң орнунга чыңгине 3-4 кудашкылар баргаш, чугаа-соотту чорудуп, дугуржуп чоп болбас деп. Ылап-ла төпке куда эрттирер деп чүвени база шын эвес деп бодаар мен.

Николай МОНГУШ.

Кызыл хоорай.

АВАЛАРГА ТУРАСКААТКАН

Бай-Тайга кожуунуң өг-бүлө болгаш уругларга социал деткимче төвүңге аваларга тураскааткан «Ава — амыдыралдың чаяакчызы» деп темага солун беседаны төптүң специалистери К.С. Хертек, О.М. Иргит кылган. Кожуунда «Кадык-шыл» клубтуң удуртукчузу, ко-жуунуң төп библиотеказының библиотеканы М.М. Ооржак «Ава — ачы-буян оштакчызы» деп номнар делгелгезин организаастааш, ава кижиниң төңчү чок ынакшылынга тураскааткан шүлүктөрү сонур-гаткан.

Кожуун чагыргазының социал

политика талазы-биле ораакчызы Ж.О. Аракчаа, социал төптүң ди-ректору Ч.К. Сегбе олар уруглар кижизидилгезинге ава кижиниң ролун бедидеринге, араганың хоразының, ооң аныяк-өскөнгө салдарының дугайында ажык чу-гааны чыылганнар-биле чоруткан.

Кежээниң төңчүзүңде социал төпте хаара туттунган уругларның киржилгези-биле аваларга турас-кааткан солун концертти көргүзүп, боттарының кылган белектерин оларга сөңнээн.

Сержин САЛЧАК.

Бай-Тайга кожуун.

ЫЛГАЛЫ ЧҮДЕЛ?

Эрткен чылдың төңчүзүңде Кызыл хоорай мэриниң шаңналы дээш чылдың-на эртип турары теннис маргылдаазына 52 спортчу 3 аңгы бөлүккө ойнаан. Хоочуннар аразына Алексей Забелъ бүзү-реддиги-биле бирги черни ал чем-пионнаан. Ийги черни Андрей Салчак, үшкү черни республика чемпиону, 4 дугаар училищеде ав-тошкола башкызы Василий Хо-мушкун алган.

Маргылдаа организастыг бедик

деннелге эрткен-даа болза, шаң-налдары хоомай болуп, бирги чер-ни 600 рубль, ийги-үшкү черлерни 200-300 рубль-биле шаңнады. Ол-ла хүнде Ярыгин спорт компле-кзинге шыдыраа маргылдаазы болду. Ооң шаңналдары — ком-пьютер, телевизор, пылесос бол-ган.

Спорттуң бо ийи хевири — шы-дыраа биле теннистин ылгалы чүде чүве ирги?

Херелмаа ШОГЖАЛ.

Кызыл хоорай.

Эрэн шокар чылдар

СЕТКИЛДИ ЧЫРЫДЫПТАР ЧЕР БОЛЗА...

Коммунизм чылдары» дижири-0 чылдарда алган ашактыг, төлдүг, бажың-балгаттыг, п-агыллыг, күрүнөвиске дээш дырап-чурттап-ла чордувус. Ам-а айы-биле шупту чүве өске-ен. Ажы-төл өскөн, ажил-даа чок арткан мындыг бис. дарыг өскөш, эш-өөр, дөргүл-лаалдап келирге, бичи ижип-аажынар, оон аас-дыл-даа эге-и, кедерезе, бажыңдан үндүр-тер боор-дур. Ам канчаар, та черге хонар эвес, кудумчу-п чорааш, арагачы эш-өөрге-ажып, олар-биле катчып алгаш-алдар, люктар кезип хонгаш,

эртенинде шилдер чыып чоруптар сен. Ажил-агыг тургустунар дээрге бодун шынзыдар чаңгыс-даа документ чок, шупту читкен болур. А эш-өөрү, төрөлдери хая көрнү берген улус та чеже. Ам чежеге дээр тояар, кижиниң сет-килин чырыдыптар чер болза, ажил-агыг тургустунза, идик-хепти аштап-чуп арыглангаш, ам-данныг чөмден чиген болза дээр бодалдар башка бо-ла кирип келир боор чорду.

Бир катап хоорайда түр үениң хоргадап бажыңынче кире бээривиске, шагдаа ажилдакчызы «Деткимче» хоргадап төвүңге

турумчуп чурттакап турар улус бар бе деп айтырарга, 2-3 херээжен улус «ийе» деп күзеливис илерет-кеш, Калинин кудумчузунда 13 «б» дугаарлыг бажында ажиттыгган хоргадап бажыңында келдивис.

Ынчан чай турган. Даштыгаа идик-хевивисти ужулгаш, ужу-ба-жывысты арыглааш, изиг, соок суглуг чунар өрээлге чундургаш, арыг идик-хепти бергеш, ак-чоор-ганнарны тудускаш, эмчи сестразы Чодураа Дорзуковна Сат херээжен улустуң чыдар өрээлинге кирип келгеш, чыдар оруннарывысты айтып берди. Эргелекчи Валентина Григорьевна бо черниң хүн чурumu-

биле таныштырды. Бо хүнде төптүң психологу Алефтина Комбужап-овна Монгуштуң, паспортиска Сю-зана Ивановнаның, директор Буян Балбыдаевичинин, терапевт эмчи-вис Чечек Кечиловна Дордумнуң, фельдшерлер Розалия Шагдыров-наның, Анай-Хаак Сергеевнаның ээлдек, чымчак сагыш чооваашкы-нынга бүргөткен чурттап тур бис. Поварларывис Кежик Ооржак, Арина Дартай-оол, Эремаа Монгуш амданныг аш-чөмни хүнде 4 катап кылып, ол чөмнерниң амданнын!

Хоргадап төвүңүң директору Буян Балбыдаевич Ооржак ажы-лынга негелделиг, харысгалалыг

болгаш шупту чүүлдерни хынал-дада алган турар киж. Мында чурттап турар 15 херээжен, 15 эр кижилерниң берге, шиитпирлээр айтырыгларын дүрген кылып дээш, чай чок ажилдаарын эскердим.

Чер кезип тояп чораан, кирер-чери чок бистерни азыралда тудуп турар чазак-чагыргавыска, төптүң бүгү-ле ажилдакчыларына чүрээ-вистин ханызындан, сеткиливистин арыындан өөрүп четтиришкенин сөстөрүн дамчыттым.

Екатерина ТАЛГАНЧЫК.

Кызыл хоорай, хоргадап төвү.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республиканың 2003 чылдың июль 30-де «Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорукту деткиир фондунуң дугайында» № 523 доктаалыга өскерилгелер кириеринин дугайында

2009 чылдың июль 8 № 329 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның 2003 чылдың июль 30-де № 523 доктаалы-биле бадылаан редакцияда Тыва Республиканың Биче сайгарлыкчы чорукту деткиир фондунуң уставының 19 пунктузунга үндезилеп а Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2003 чылдың июль 30-де «Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорукту деткиир фондунуң

дугайында» № 523 доктаалыга Сайгарлыкчы чорукту деткиир фондунуң ажаал-тежээлде чөвүлелиниң составын чаа редакцияга дүүштүр капсырылгага өскерилгени кириер.

2. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызы Ш.ИРГИТ.

Тыва Республиканың Чазаның 2009 чылдың июль 8-те № 329 доктаалыга капсырылга

Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорукту деткиир фондунуң ажаал-тежээлде чөвүлелиниң СОСТАВЫ

А.К.Артына – Тыва Республиканың экономика сайыдының бирги оралакчызы, даргазы;

У.Т.Даваа – Тыва Республиканың саң-хөө сайыдының бирги оралакчызы;

Э.О.Натпий-оол – «Тыва Республиканың Бизнес-инкубатору» күрүне албан черинин директору;

Б.К.Ондар – Федералдыг үндүрүг албанының Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң үндүрүг онаар килдизинин начальниги (чөлшээрешкени-биле);

У.У.Ойдууаа – Россия Федерациязының Пенсия фондузунуң персонифицироваалдыг учет организациязының килдис начальниги-биле);

А.И.Рязанов – Тыва Республиканың юстиция херектеринин талазы-биле сайыдының оралакчызы;

А.С.Санчат – Тыва Республиканың тудуг,

чуртталга болгаш коммунал ажил-агый сайыдының бирги оралакчызы;

А.М.-А.Ховалыг – Тыва Республиканың көдээ ажил-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы;

В.С.Чаж-оол – Тыва Республиканың Чонну ажилга хаара тудар күрүне албан черинин агентилелиниң директору;

С.С.Чимит-Доржу – Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилелиниң сайгарлыкчы чорук килдизинин кол специалисти;

Э.К.Чульдун – «Тыва Республиканың сайгарлыкчылары» Тываның биче болгаш ортумак сайгарлыкчы чорук субъектилеринин республика ниитилелиниң организациязының президентизи (чөлшээрешкени-биле);

А.М.Юй – Тыва Республиканың Сайгарлыкчы чорук болгаш туризм талазы-биле агентилелиниң директору.

Тыва Республиканың Орук-транспорт комплекзинин болгаш харылзаа яамызының структуразынга өскерилгени кириеринин дугайында

2009 чылдың июль 8 № 340 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2007 чылдың май 11-де «Тыва Республиканың Орук-транспорт комплекзинин болгаш харылзаа яамызы база оон структуразының дугайында Дүрүмүн бадылаар дугайында» № 533 доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Орук-транспорт комплекзинин

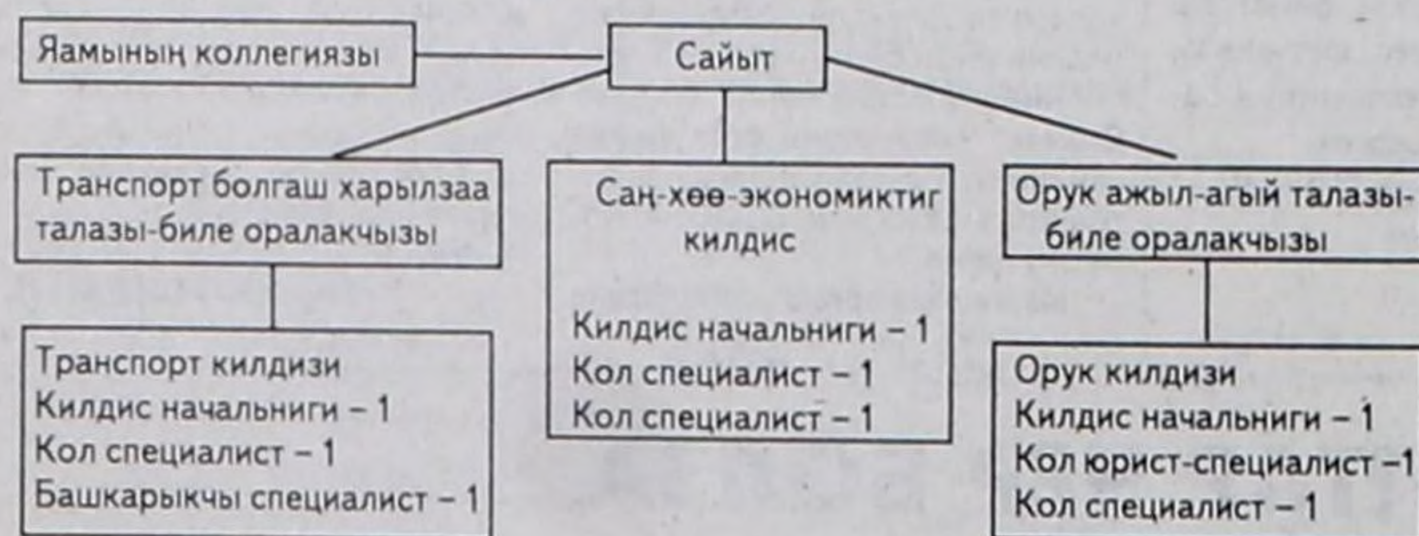
болгаш харылзаа яамызының структуразынга чаа редакция-биле капсырылгага дүүштүр өскерилгени кириер.

2. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызы Ш.ИРГИТ.

Тыва Республиканың Чазаның 2009 чылдың июль 8-те № 340 доктаалыга капсырылга

Тыва Республиканың Орук-транспорт комплекзинин болгаш харылзаа яамызының СТРУКТУРАЗЫ

Күрүне албан-хаакчылары – 10.

Күрүне албанынга хамаарышпас – 2.

Шупту 12 кижи.

Тыва Республиканың Чазаның 2009 чылдың март 26-да № 124 доктаалы-биле бадылаан 2009 чылда «Тыва Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүрлүг чоруктуң бадышкыны» республика сорулгалыг программаның боттандырылгазынга көрдүнген акша-хөреңгинин чарыгдалының Чурумунга өскерилгелерни кириеринин дугайында

2009 чылдың июль 14 № 354 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2009 чылдың март 26-да № 124 доктаалы-биле

бадылаан 2009 чылда «Тыва Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүрлүг чоруктуң бадышкыны» республика сорулгалыг программаның боттандырылгазынга

көрдүнген акша-хөреңгинин чарыгдалының Чурумунга дараазында өскерилгелерни кириер:

а) 2.1 пунктуу дараазында редакция-биле кириер:

«2.1. Бо хемчегинин акшаландырышкы-нының дөзү Тыва Республиканың республика бюджетинин акша-хөреңгизи болуп турар, а олышкаш Тыва Республиканың республика бюджетинге көрдүнген федералдыг бюджеттен субсидиялар.»;

б) 2.5 пунктуу дараазында редакция-биле кириер:

«2.5. Ажилчыннарның мурнады көргөн профессионал өөредилгезин өөредилге ажил-чорудулгазын чорудар эргелиг тускай лицензиялыг албан өөредилге черлеринин өөредилге-бүдүрүлгө баазызынга боттандыраар (моон соңгаар – өөредилге албан черлери).»;

в) 4.3 пунктуу дараазында редакция-биле кириер:

«4.3. Ажил чок дээш пособиениң эң улуг

хемчээлин 12 катап улуг (он ийи кат түннүг акша-хөреңги-биле бээр.».;

г) 4.6 пунктуда:

«экспертизаны» деп сөстү «хына деп сөске солуур»;

«чонну ажилче хаара тудар төп ректору» деп сөстөрүн соонга «азы чагыргазының баштыңы» деп сө немээр;

д) 4.8 пунктуу дараазында редакция-биле кириер:

«4.8. Документилерни көргөнин нелинде, 4.5 пунктуда айыттыгган комиссиязының чөпсүнгөн шийтп байдалында, чонну ажилга хаара тудар ажил чок хамаатының аразын гарлыкчы ажил-чорудулганы ортаарынга саң-хөө акша-хөреңгин керээ чардынар.»;

2. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың Чазаның эртем адырынга гранты болгаш шаңналдар тыпсырының талазы-биле комиссия тургузарынга холбаштыр Тыва Республиканың Чазаның чамдык актыларына өскерилгелер кириеринин дугайында

2009 чылдың август 13 № 379 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2006 чылдың октябрь 5-те «Аныяк эртемденнерин деткири-биле Тыва Республиканың Чазаның Даргазының грантыларының дугайында» № 1177 доктаалыга дараазында өскерилгелерни кириер:

1) доктаалдың 2, 3 пунктуларын күжүн чидирген деп санаар;

2) Тыва Республиканың аныяк эртемденнерин деткири-биле Тыва Республиканың Чазаның Даргазының грантыларын аңгылаарының дугайында Дүрүмге:

а) 2 пунктуда:

ийиги абзацта «Тыва Республиканың аныяк эртемденнерин деткири-биле Тыва Республиканың Чазаның Даргазының грантылар талазы-биле чөвүлелдин (моон соңгаар – Чөвүлел)» деп сөстөрн «Эртем адырынга Тыва Республиканың Чазаның грантыларын болгаш шаңналдарын тыпсыр талазы-биле Тыва Республиканың Чазаның комиссиязы (моон соңгаар – комиссия) деп сөстөр-биле солуур»;

үшкү абзацта «Чөвүлел» деп сөстү «комиссия-биле» деп сөс-биле солуур;

дөрткү абзацта «Чөвүлел» деп сөстү «комиссия-биле» деп сөс-биле солуур;

дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«Комиссияның составын болгаш комиссияның дугайында дүрүмнү Тыва Республиканың Чазаның айтышкыны-биле бадылаар.»;

б) 5 пунктуда «Чөвүлел» деп сөс-биле солуур

2. Тыва Республиканың Чазаның чылдың апрель 11-де «Эртем болгаш тудуру адырынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазының шаңналдарын тургузарында» № 458 доктаалыга дараазында өскерилгелерни кириер:

1) доктаалдың 2 пунктузунуң үшкү дөрткү абзацтарын күжүн чидирген деп санаар;

2) эртем болгаш техника адырынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазының шаңналдарының дугайында дүрүмнү пунктузунда:

а) «Эртем болгаш техника адырынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазының шаңналдарын тыпсыр талазы-биле комиссиязы» деп сөстөрн «Эртем болгаш тудуру адырынга Тыва Республиканың Чазаның Даргазының грантыларын болгаш шаңналдарын тыпсыр талазы-биле Тыва Республиканың Чазаның комиссиязы» деп сөс-биле солуур;

б) дараазында уткалыг абзац-биле немээр:

«Комиссияның составын болгаш комиссияның дугайында дүрүмнү Тыва Республиканың Чазаның айтышкыны-биле бадылаар.»;

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

«2002—2010 чылдарда «Чуртталга шөлү» тускай сорулгалыг федералдыг программаның «Хамаатыларның федералдыг хоойлужудулга-биле доктаадып тургускан категорияларын чуртталга шөлү-биле хандыраар талазы-биле күрүне хүлээлгелеринин күүселдези» деп иштиги программа езугаар чуртталга шөлүнүн сертификаттарын Тыва Республикада 2010 чылда алыр хамаатыларның каттышкан даңзызын бадылаарының дугайында

2009 чылдың ноябрь 30 №592 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазаның 2005 чылдың март 21-де «2002—2010 чылдарда «Чуртталга шөлү» тускай сорулгалыг федералдыг программаның «Хамаатыларның федералдыг хоойлужудулга-биле доктаадып тургускан категорияларын чуртталга шөлү-биле хандыраар талазы-биле күрүне хүлээлгелеринин күүселдези» деп иштиги программаны боттандыраарының чамдык айтырыгларының дугайында» №153 доктаалын езугаар бадылаттыгган күрүнениң чуртталга шөлүнүн сертификаттарын бүдүрүп үндүреринин болгаш сайгарырының дүрүмүнүн 29 пунктузун күүседире-биле, Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. «2002—2010 чылдарда «Чуртталга

шөлү» тускай сорулгалыг федералдыг программаның «Хамаатыларның федералдыг хоойлужудулга-биле доктаадып тургускан категорияларын чуртталга шөлү-биле хандыраар талазы-биле күрүне хүлээлгелеринин күүселдези» деп иштиги программа езугаар чуртталга шөлүнүн сертификаттарын Тыва Республикадан 2010 чылда алыр хамаатыларның каттышкан даңзызын бадылаарының дугайында

2. Бо доктаалдың күүселдезин чуртталга шөлүнүн каттышкан даңзызын бадылаарының дугайында Тыва Республиканың Чазаның Аппарадының мурнады хөгжүдөр наам төлөвилелдер боттандыраар талазы-биле эргелелинге дагзыр.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.

2003-2010 чылдарда Тыва Республикада аныяк өг-бүлелерни иуртталга шөлү-биле хандыраары» деп республиканың тускай улгалыг программаның аныяк өг-бүлелерге хууда чуртталга ажыңнарын садып азы тудуп алырынга социал төлевирлерни тыпсыр кезээн күүседир чурумунун дугайында

2009 чыл ноябрь 30 №586 Кызыл хоорай

Россия Федерациязының Чазаның 2006
ың май 3-те «Федералдыг тускай
галыг «Чуртталга шөлү» программаның
2010 чылдарда «Аныяк өг-бүлелерни
галга шөлү-биле хандыраары» деп
ки программаның боттандыраары-биле
к өг-бүлелерге чуртталга шөлү садып
социал төлевирлерни тыпсырының чун
бадылаар дугайында» №285 доктаа-
а, Тыва Республиканың Улуг Хуралының
лужудулга палатаның 2002 чылдың
ры 18-те бадылааны №102 ХП-1 «2003-
ылдарда Тыва Республикада аныяк өг-
терни чуртталга шөлү-биле хандыраары»
й сорулгалыг республика программа-
а дүүштүр Тыва Республиканың Чазан-
октаадыры болза:

1. «2003-2010 чылдарда Тыва Респуб-
да аныяк өг-бүлелерни чуртталга шөлү-
хандыраары» деп республиканың тускай
лгалыг программаның аныяк өг-
лерге хууда чуртталга бажыңнарын
п азы тудуп алырынга социал төлевир-
и тыпсыр кезээн күүседир чурумун

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗАНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫ

Тыва Республикага коррупцияга удур демисел чорудар комиссияның составына өскерилгелер кириер дугайында

Тыва Республикага коррупцияга удур
сел чорудар комиссияның ажил-чору-
зын сайзыраңгайжыдар сорулга-биле
аадырым болза:

С.В. Плаховту — Тыва Республиканың
юстиция херектерининг талазы-биле сайыды;
Ю.Ю. Ачаньинни — Чазак Аппарадының
удуртукчузу — Тыва Республиканың сайыды;
С.С.-Б. Монгушту — Тыва Республиканың
Чазак Даргазының чанында Хөй-ниитининг
айыыл чок чорук чөвүлелининг секретары;
Р.В. Тас-оолду — «Тувинская правда»
солунун редактору.
б) Комиссия составындан Н.И. Панковту,
К.С. Мазуревскийни, В.А. Кочергинни, В.О.
Тарыманы, А.А. Лачугинаны үндүрер.
2. Бо Чарлык ону парлаан хүнүнден
эгелеп күштүг бооп кириер.
**Тыва Республиканың Чазаның
Даргазы Ш.КАРА-ООЛ.**
Кызыл хоорай
2009 чылдың декабрь 11 №287.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тес-Хем кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелде дугайында

2009 чылдың декабрь 23 № 101/103-5 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Соңгулда комиссия-
ың 2006 чылдың декабрь 22-де «Тес-Хем
уннуң девискээр соңгулда комиссия-
етчелеп тургузар дугайында» №126/711-
таалы-биле четчелеп тургускан Тес-Хем
уннуң девискээр соңгулда комис-
иың составына кандидатура дугайын-
налды өөренип көргөш, «Россия Феде-
зының хамаатыларының соңгулда эрге-
иң болгаш референдумга киржир эрге-
к кол магадылалдарының дугайында»
ралдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунк-

тузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соң-
гулда комиссиязының **доктаадыры болза:**
1. Тес-Хем кожуунунуң девискээр соңгулда
комиссиязының составына томуйлаары:
Шолбан Каадырович Бумбажай, 1969
чылда төрүттүнген, эртеми дээди, Тес-Хем
кожуунунуң ниити билиг ортумаа школазының
технология башкызы, ажилдап турар
черининг аайы-биле депшиттирген.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

Тес-Хем кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелде дугайында

2009 чылдың декабрь 23 № 101/104-5 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Соңгулда комиссия-
ың 2006 чылдың декабрь 22-де «Өвүр ко-
унуң девискээр соңгулда комиссиязын
леп тургузар дугайында» №126/702-4
алы-биле четчелеп тургускан Өвүр ко-
унуң девискээр соңгулда комиссиязының
вынга кандидатура дугайында саналды
тип көргөш, «Россия Федерациязының
иыларының соңгулда эргелерининг бол-
еферендумга киржир эргезининг кол
ылалдарының дугайында» Федерал-
оойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга

дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда
комиссиязының **доктаадыры болза:**
1. Өвүр кожуунунуң девискээр соңгулда
комиссиязының составына томуйлаары:
Альберт Алексеевич Очур-оол, 1979
чылда төрүттүнген, эртеми тускай ортумаа,
хууда сайгарлыкчы, ажилдап турар черининг
аайы-биле депшиттирген.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

Тес-Хем кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелде дугайында

2009 чылдың декабрь 23 № 101/105-5 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Соңгулда комиссия-
ың 2006 чылдың декабрь 22-де «Тожу ко-

жуунунуң девискээр соңгулда комиссиязын
четчелеп тургузар дугайында» №126/713-4

доктаалы-биле четчелеп тургускан Тожу
кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязы-
нын составына кандидатура дугайында са-
налды өөренип көргөш, «Россия Федерация-
зының хамаатыларының соңгулда эргелери-
нинг болгаш референдумга киржир эргезининг
кол магадылалдарының дугайында» Феде-
ралдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга
дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда
комиссиязының **доктаадыры болза:**

Танды кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының кезигүнү хүлээлгелеринден хостаарының дугайында

2009 чылдың декабрь 23 №101/106-5 Кызыл хоорай

Россияның патриоттары политиктиг пар-
тияның Тыва девискээр салбырының депшит-
кени, Танды кожуунунуң девискээр соңгулда
комиссиязының бадылаар эргелиг кезигүнү
Аяс Юрьевич Сүгениң кириген билдириш-
кинин өөренип көргөш, «Россия Федерация-
зының хамаатыларының соңгулда эргелери-
нинг болгаш референдумга киржир эргезининг
кол магадылалдарының дугайында» Феде-
ралдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 6 пунктузунга

1. Тожу кожуунунуң девискээр соңгулда
комиссиязының составына томуйлаары:
Светлана Багай-ооловна Деспилдей, 1977
чылда төрүттүнген, эртеми дээди, кадрлар
болгаш тус чер чагыргалары-биле ажил
талазы-биле килдистин начальниги, ажилдап
турар черининг аайы-биле депшиттирген.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда
комиссиязының **доктаадыры болза:**

1. 1981 чылда төрүттүнген Аяс Юрьевич
Сүгени Танды кожуунунуң девискээр соңгулда
комиссиязының бадылаар эргелиг кези-
гүнү хүлээлгелеринден хостаар.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

Кызыл хоорайның девискээр соңгулда комиссиязының кезигүнү хүлээлгелеринден хостаарының дугайында

2009 чылдың декабрь 23 №101/107-5 Кызыл хоорай

Россияның патриоттары политиктиг пар-
тияның Тыва девискээр салбырының депшит-
кени, Кызыл хоорайның девискээр соңгулда
комиссиязының бадылаар эргелиг кезигүнү
Любовь Сагдыевна Сендажының кириген
билдиришкенин өөренип көргөш, «Россия
Федерациязының хамаатыларының соңгулда
эргелерининг болгаш референдумга киржир
эргезининг кол магадылалдарының дугайында»
Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 6 пунк-

тузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соң-
гулда комиссиязының **доктаадыры болза:**

1. 1964 чылда төрүттүнген Любовь Саг-
дыевна Сендажыны Кызыл хоорайның де-
вискээр соңгулда комиссиязының бадылаар
эргелиг кезигүнү хүлээлгелеринден хос-
таар.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

Чөөн-Хемчик кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелде дугайында

2009 чылдың декабрь 28 № 102/111-5 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Соңгулда комиссия-
зының 2006 чылдың декабрь 22-де «Чөөн-
Хемчик кожуунунуң девискээр соңгулда ко-
миссиязын четчелеп тургузар дугайында»
№126/698-4 доктаалы-биле четчелеп тур-
гускан Чөөн-Хемчик кожуунунуң девискээр
соңгулда комиссиязының составына канди-
датуралар дугайында саналды өөренип көр-
гөш, «Россия Федерациязының хамаатыла-
рының соңгулда эргелерининг болгаш рефе-
рендумга киржир эргезининг кол магадылал-
дарының дугайында» Федералдыг хоойлу-
нуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга дүүштүр Тыва
Республиканың Соңгулда комиссиязының
доктаадыры болза:

1. Чөөн-Хемчик кожуунунуң девискээр соң-
гулда комиссиязының составына томуйлаары:
Чечек Чүлдүмовна Кара-Сал, 1964 чылда

төрүттүнген, эртеми дээди, Чөөн-Хемчик
кожуунунуң Чадаана хоорайының №4 ниити-
билиг школазының төөгү, ниитилел эртеми
болгаш эрге-хоойлу башкызы, ажилдап
турар черининг аайы-биле депшиттирген.

Мерген Кожумаевич Монгуш, 1969 чылда
төрүттүнген, эртеми тускай ортумаа, Чөөн-
Хемчик кожуун чагыргазының саң-хөө эрге-
лелинде специалист-информационист, чурт-
тап турар черининг аайы-биле депшиттирген.
Баян-оол Доржуевич Сат, 1965 чылда
төрүттүнген, эртеми ортумаа, Чадаананың
СЛХУ-да ажилдап турар, Россия Федера-
циязының Коммунисттик партиязының Тыва
регион салбыры депшиткен.
2. Бо доктаалды республиканың «Шын»
болгаш «Тувинская правда» солуннарынга
парлаар.

Чөөн-Хемчик кожуунунуң девискээр соңгулда комиссиязының даргазын томуйлаар дугайында

2009 чылдың декабрь 28 № 102/112-5 Кызыл хоорай

Чөөн-Хемчик кожуунунуң девискээр соң-
гулда комиссиязының даргазынга томуйлаар
кандидатура талазы-биле саналды өөренип
көргөш, «Россия Федерациязының хамааты-
ларының соңгулда эргелерининг болгаш ре-
ферендумга киржир эргезининг кол мага-
дылалдарының дугайында» Федералдыг
хоойлунуң 28 чүүлүнүн 7 пунктузунга дүүш-
түр Тыва Республиканың Соңгулда комис-
сиязының **доктаадыры болза:**

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазы
Б.Д.ОНДАР.
Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретары
М.Ш.САМБАЛА.

ДЫҢНАДЫГ

Танды, Би-Хем кожууннарның, Кызыл
хоорайның девискээр соңгулда комиссия-
ларының кезигүннерининг бүрүн эргелерининг
хуусаазындан эрте доозулганы-биле Тыва
Республиканың соңгулда комиссиязы Россия
Федерациязының Федералдыг Хуралының
Күрүне Думазынга, Тыва Республиканың
Улуг Хуралының палаталарында, Танды, Би-
Хем кожууннарның, Кызыл хоорайның Тө-
лээлекчилер хуралдарында депутат мандат-
тарны хуваарынга киржиринге чөлшээрел-
диг кандидаттар даңзыларын идип үндүргөн
хөй-ниити каттыжышкынарынга, чурттап,
ажылдап, албан эрттирип, өөренип турар че-
рининг аайы-биле соңгукчулар хуралдарында,
Би-Хем (шиитпирлеп бадылаар эргелиг чаң-

гыс кезигүн), Танды (шиитпирлеп бадылаар
эргелиг ийи кезигүн) кожууннарның, Кызыл
(шиитпирлеп бадылаар эргелиг чаңгыс ке-
жигүн) хоорайның девискээр соңгулда ко-
миссияларының составының кезинг немей
четчелээр талазы-биле саналдарны хүлээп
ап эгелээнининг дугайында дыңнадып тур.
Саналдарны бо дыңнадыгның парлаттын-
ган хүнүнден эгелээш 30 хонук дургузунда
дараазында адреске кириер: 667000, Тыва
Республика, Кызыл хоорай, Чүлдүм кудум-
чузу, 18, Тыва Республиканың Соңгулда ко-
миссиязы, каб. 210, телефону (39422) 2-10-09.
**Тыва Республиканың Соңгулда
комиссиязы.**

Барыын-Хемчик кожуунунуң күш-ажыл рыногу

«Тыва Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүүрлүг байдалды чавырылдылары» деп тускай сорулгалыг программаның күүселдези-биле 2009 чылда ажил дилеп турар ажил чок хамаатыларга стажировкаларны болгаш доозукчуларга ажилдың арга-дуржулгазын шиңгээдири-биле кылдынга ажилдар талазы-биле Барыын-Хемчик кожуунунуң Чонну ажилга хаара тудар төвү күрүне албан чери дыңнады

№ п.п.	Бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның ады	Ажылчы олуттарның саны	Республиканың тускай сорулгалыг программазының боттук күүселдези			
			Чылдың эгезинден тура ажыл берик- чилери-биле чарган керээлерниң саны	Чылдың эгезинден тура хөй-ниити ажылдарынче хаара туттунган кижилерниң саны	Ажылдарның хевирлери	Ажыл берикч чараан чарыгд дуглаары-биле тинген акша
1.	Кызыл-Мажалык суур	8	3	2009 чылдың июль 1-ден - 1 2009 чылдың август 3-тен - 4	Документилер бижири, юристер, электриктер, көдээ ажыл-агый продук- циязының технологу, социал педагогтар Документилер бижири, архив ажылы	131147,0
2.	Аксы-Барлык сумузу	5	3	2009 чылдың сентябрь 2-ден – 3 киж 2009 чылдың май 15-тен – 2 киж 2009 чылдың июль 20-ден – 1 киж 2009 чылдың август 3-тен – 2 киж		81966,9
3.	Эрги-Барлык сумузу	10	2	2009 чылдың август 3-тен – 2 киж 2009 чылдың сентябрь 1-ден – 8 киж		163933,8
4.	Бижиктиг-Хая суму	1	1	2009 чылдың август 3-тен - 1	Күш-ажыл башкызы Мал аарыгларынга удур профилакт иктиг хемчеглер, документилер болгаш архив херээ, бухгалтер учеду болгаш отчеду	16393,38
5.	Барыын-Хемчик кожууннуң вете- ринария эргелели	4	1	2009 чылдың сентябрь 1-ден – 4 киж		65573,52
6.	Барыын-Хемчик кожуун админис- трациязы (архив салбыры)	2	1	2009 чылдың сентябрь 1-ден – 2 киж	Архив ажылдары болгаш документи- лер-биле ажылдар	32786,76
7.	ТР-ниң Барыын-Хемчик кожуунда Чонну ажылга хаара тудар төп Ниитизи-биле	1	1	2009 чылдың сентябрь 1-ден – 1 киж	Документилер-биле ажыл	16396,38
		31	13	31 киж		508194,78

«Тыва Республиканың күш-ажыл рыногунда дүшкүүрлүг байдалды чавырылдылары-биле» республика тускай сорулгалыг программаның күсели-биле кожуунда хөй-ниити ажилдарының дугайында дыңнады

Чонну ажилга хаара тудар төп - күрүне албанының ады	Бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның ады	Ажилчы олуттарның саны	Республиканың тускай сорулгалыг программаның боттук күүселдези						
			Чылдың эгезинден тура ажил берикчилери-биле чарган керээлерниң саны	Чылдың эгезинден тура хөй-ниити ажилдарына хаара туттунган кижилерниң саны	Керээни чарган хүнү	Чонну ажилга тудар төвүнүң агар санынче кирген акшаның түнү	Ажил берикчизиниң чарыгдан түнүн дуглаары-биле шилчиттинген акша түнү	Артканы	Хөй-ниити ажилдарының хевирлери
Тыва Республиканың Барыын-Хемчик кожуунда Чонну ажилга хаара тудар төвү	«Тепловик» АХН	20	1	20	2009 чылдың май 15-тен	226 чүүл - 273223 242 чүүл - 54644,6	226 чүүл - 273223 242 чүүл - 54644,6	-	Септелге-тудуу ажилдары (будууру, чалаар, шеверлел ажилдары)
	Кызыл-Мажалык сумузу	20	1	20	2009 чылдың май 15-те	311474,22	311474,22	-	Суггат бугалары таары, быжыглатт девискээрлерниң ажилдары болгаш чыжыдары (ыяштар чектер олуртуу)
	Барыын-Хемчик кожуунунуң ИХК	2	1	2	2009 чылдың июль 1-де	32786,76	32786,76	-	Документилер дуглаары ажил
	Мал эмнелгезиниң лабораториясы	9	1	9	2009 чылдың май 15-те	147540,42	147540,42	-	Лабораторлук диагностика ажилдары
	Аксы-Барлык сумузу	10	1	10	2009 чылдың сентябрь 1-де	163933,8	163933,8	-	Документилер-ажылдар, септ ажилдары
	Бижиктиг-Хая сумузу	6	1	6	2009 чылдың сентябрь 1-де	98360,28	98360,28	-	Документилер-ажылдар, септ ажилдары
	Эрги-Барлык сумузу	11	1	11	2009 чылдың сентябрь 1-де	180327,18	180327,18	-	Документилер-ажылдар, септ ажилдары
	Шекпээр сумузу	12	1	12	2009 чылдың сентябрь 1-де	196720,56	196720,56	-	Документилер-ажылдар, септ ажилдары
	Күрүне албаны ветеринария эргелели	2	1	2	2009 чылдың сентябрь 1-де	32786,76	32786,76	-	Ветеринарлыг практика хемчеглер кылыры
	Архив килдизи	2	1	2	2009 чылдың сентябрь 1-де	32786,76	32786,76	-	Документилер-архив ажилдары
	Шупту	94		94		226 чүүл-биле 1469939,74 242 чүүл-биле 54644,6	226 чүүл-биле 1469939,74 242 чүүл-биле 54644,6		

Барыын-Хемчик кожуунда Чонну ажилга хаара тудар төптүн удуртукчузу А. АРАПТА

ТА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТАРИФТЕР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ АЛБАНЫНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Республиканың Тарифтер албанының 2009 чылдың декабрь 25-те «2010 чылда электри энергиязынга тарифтер доктаадып арының дугайында» №46 доктаалынга өскерилгелер кирир дугайында

2010 чылдың январь 11-де №1 Кызыл хоорай

фтер талазы-биле федералдыг албанының 2009 чылдың декабрь 25-те «2010 чылда электри энергиязынга тарифтер доктаадып тургузарының дугайында» №46 доктаалының 1,3 капсырылгаларына өскерилгелерни чаа эдилге-биле 1,3 капсырылга езугаар парлаар.

ыва Республиканың Тарифтер

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2010 чылдың январь 11-де №1 доктаалынга 1-ги капсырылга

энергосбыт ААН-ниң хереглекчилерге берип турар электри энергиязының тарифтери

Өргүзүү (тарифтерни ставкалар айы-биле болгаш хонуктуң зоналары-биле аңгылааны)	Хемчээл единицы	Напряжение диапозону			
		ВН	СН-1	СН-П	НН
2	3	4	5	6	7

Бааза болур хереглекчилер (тарифтер НӨҮ чок көргүстүнген)

Чаңгыс ставкалыг тариф: ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электроэнергияның (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				

Ийи ставкалыг тариф

Күчү дээш ставка, ооң иштинде	Руб/МВтч-айда				
Күчүнүн ортумак өртээ	Руб/МВтч-айда				
Электри четкилерин тутканы дээш ставка	Руб/МВтч-айда				
-Энергия дээш ставка, ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электроэнергияның ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Электри четкилеринде технологтуг чарыгдалдар (чидириглер) төлевири-нин ставказы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				

Хонуктуң зоналарының айы-биле аңгылаан тарифтери

-дүнеки зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
-кидин түлүү арай элек зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
-кидин түлүк зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				

Өске хереглекчилер (тарифтерни НӨҮ чокта айткан)

Чагыг кириген күчүнү ажыглаарын шактар айы-биле хувааганының чаңгыс ставкалыг тариф

7001-ден болгаш оон өрү	Руб/МВтч				
Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
6001-ден 7000 шак чедир: ооң иштинде	Руб/МВтч				
Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
5001-ден 6000 шак чедир: ооң иштинде	Руб/МВтч	1907,00	2296,00	2504,00	2421,82

1	2	3	4	5	6	7
2.1.3.1	Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч	365,38	365,38	365,38	365,38
2.1.3.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч	1541,62	1930,62	2138,62	2056,44
2.1.4	4001-ден 5000 шак чедир: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.1.4.1	Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.1.4.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
2.1.5	3001-ден 4000 шак чедир: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.1.5.1	Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.1.5.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
2.1.6	2000-дан 3000 шак чедир: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.1.6.1	Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.1.6.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
2.1.7	2000-дан эвээш шак: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.1.7.1	Электри энергиязының (күчүнүн) ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.1.7.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				

2.2 Ийи ставкалыг тариф

2.2.1	-күчү дээш ставка, ооң иштинде	Руб/МВтч	х	х	х	х
2.2.1.1	Күчүнүн ортумак өртээ	Руб/МВтч-айда	88474,14	87560,04	67075,91	116662,12
2.2.1.2	Электри четкилерин тутканы дээш ставка	Руб/МВтч-айда	656403,40	807976,85	677303,46	1103925,30
2.2.2	-Энергия дээш ставка	Руб/МВтч	х	х	х	х
2.2.2.1	Электроэнергияның ортумак өртээ	Руб/МВтч	172,55	172,55	172,55	172,55
2.2.2.2	Электри четкилеринде технологтуг чарыгдалдар (чидириглер) дээш төлевир ставказы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
		Руб/МВтч	111,00	151,26	191,52	231,78

2.3. Хонуктуң зоналарынга хувааган тарифтер

2.3.1	-дүнеки зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.3.1.1	Электроэнергияның ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.3.1.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
2.3.2	-кидин түлүү арай элек зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.3.2.1	Электроэнергияның ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.3.2.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				
2.3.3	-кидин түлүк зона: ооң иштинде	Руб/МВтч				
2.3.3.1	Электроэнергияның ортумак өртээ	Руб/МВтч				
2.3.3.2	Дамчыдылга ачы-дузазы, чедирикчиге магадылаан саарылга немелдези, инфраструктура төлевири	Руб/МВтч				

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2010 чылдың январь 11-де №1 доктаалынга 3-кү капсырылга

Электри энергиязын дамчыдар талазы-биле ачы-дуза көргүзүп турар, ук организацияларның бодунуң ийикпе, азы хоойлу езугаар өске үндезинге өнчүзү болуп турар четкилеринге чидириглерни дуглаар сорулга-биле ону садып ап турар организацияларга тарифтер (тарифтерни НӨҮ чокка көргүскен)

№	Организацияның ады	Чаңгыс ставкалыг тариф Руб/МВтч
1	2	3
1	«Тываэнерго» ААН	429,01

(Уланчызы 8-ки арында).

(Төнчүзү. Эгези 7-ги арында).

«2010 чылда электри энергиязын магадылап турар чедирикчиге саарылга немелдезин доктаадып тургузарының дугайында» 2009 чылдың декабрь 25-те Тыва Республиканың**Тарифтер албанының №48 доктаалына өскерилгелер кирир дугайында****2010 чылдың январь 11 №2 Кызыл хоорай**

Тарифтер талазы-биле федералдыг албанның 2009 чылдың декабрь 29-та №553-э/3 дужаалына дүүштүр Тыва Республиканың Тарифтер албанының доктаадыры болза:

1. «2010 чылда электри энергиязын магадылап турар

чедирикчиге саарылга немелдезин доктаадып тургузарының дугайында» 2009 чылдың декабрь 25-те Тыва Республиканың Тарифтер албанының №48 доктаалында 1 капсырылгага өскерилгени 1 капсырылга езугаар кирир.

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2010 чылдың январь 11-де №2 доктаалына 1-ги капсырылга

Электри энергиязын магадылап турар чедирикчиге саарылга немелдези

№	Россия Федерациязының субъектинде организацияның ады	Саарылга немелдези		
		«Чурттакчы чон» деп тариф бөлүү	«Чурттакчы чон» деп тариф бөлүүнүн хереглекчилеринден аңгыда бүгү тариф бөлүктөрүнүн хереглекчилери	
		Руб/МВт.ч	Руб/МВт.ч	Руб/чедирер чер
1	2	3	4	5
1	«Тываэнерго» ААН	62,79	62,79	

«2010 чылда Тыва Республиканың четкилерин дамчыштыр электри энергиязын дамчыдар талазы-биле ачы-дузаның чаңгыс аай (котел) тарифтерин доктаадып тургузарының дугайында» Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының №47 доктаалына өскерилгелер кирир дугайында

2010 чылдың январь 11 №3 Кызыл хоорай

Тарифтер талазы-биле федералдыг албанның 2009 чылдың декабрь 29-та №553-э/3 дужаалына дүүштүр Тыва Республиканың Тарифтер албанының доктаадыры болза:

1. «2010 чылда Тыва Республиканың четкилерин дамчыштыр электри энергиязын дамчыдар талазы-биле

ачы-дузаның чаңгыс аай (котел) тарифтерин доктаадып тургузарының дугайында» Тыва Республиканың

Тарифтер талазы-биле албанының №47 доктаалында 1 капсырылгага өскерилгени 1 капсырылга езугаар кирир.

Тарифтер талазы-биле албанының удуртукчузу**Е.В. КАТАЕВА.**

Тыва Республиканың Тарифтер талазы-биле албанының 2010 чылдың январь 11-де №3 доктаалына 1-ги капсырылга

2010 чылда Тыва Республиканың четкилерин дамчыштыр электри энергиязын дамчыдар талазы-биле ачы-дузаның чаңгыс аай (котел) тарифтери

№	Көргүзүү	Хемчээл единицы	Напряжение диапазоны			
			ВН	СН-1	СН-П	НН
1	2	3	4	5	6	7
Электри энергиязының (күчүнүн) хереглекчилеринин тариф бөлүктөрү						
1	Чаңгыс ставкалыг тариф	Руб/МВт.ч	1477,99	1866,99	2074,99	1294,04
2	Ийи ставкалыг тариф					
2.1.	-электри четкилерин тутканы дээш ставка	Руб/МВт.ч - айд	656403,40	807976,85	677303,46	569413,98
2.2.	-электри четкилеринге технологтуг чарыгдалдар (чидиргилер) төлөвринин ставказы	Руб/МВт.ч - айд	21733,34	39791,27	44487,75	85043,95

Өвүр кожуундан**ТЕРГИИН СПОРТЧУЛАРНЫ ИЛЕРЕТКЕН**

Өвүр кожуунун Хандагайты суурда Геннадий Тумат аттыг Культура төвүнге «Өвүрнүн спортчу элитазы-2009» спортчу байырлал болуп эрткен.

Бо байырлыг кежээге республикага 2009 чылдың июнь 1-де болган хурешке шүүлген 6 харлыг мөгеден эгелээш, хоочуннар аразына хостуг хурешке чемпионнаан 68 харлыг хоочун мөгеге чедир ниитизи-биле бежен ажыг спортчуну шаңнаан.

Байырлыг езулал мурнунда Өвүр кожуунун спорт комитетинин даргазы Алексей Базыр-оолович Монгуш 2009 чылдың спортчу түннелдерин үндүрген. Удуртукчу салым-чаяаныг спортчуларның боттарына, ада-иелеринге болгаш тренерлеринге өөрүп четтиргенин илередип, чылыг-чымчак сөстөрнү чуугаалаан. Кожуунун чурттакчылары Өвүр кожууну спорт-биле алдаржыдып чоруур чемпионнарны кижизиткен өгбүлелерден үлегер алырын кыйгырган.

Чемпион оолдар, кыстарга кожуун-

нун чагырга черинин дипломнарын, материалдыг дуза көргүскен деткиччилериниң өртектиг белектерин тыыскан.

Моон мурнунда чылдарга бодаарга, эрткен чылын республика, Россия, Европа болгаш делегей чергелиг маргылдааларга Өвүрнүн спортчуларының чедишкенин элээн хөй болган.

Мен, бодум хуумда, бо чараш спортчу байырлалды организастан турар удуртукчуларны, тренерни демдеглексээр кижидир мен. Билдингир спортчуларның база тренерлериниң чедишкенин чон мурнунга демдеглек, мактал-шаңнап, эки сөстөр чуугаалаарга, оларның хей-аады көдүрлүр, спортка сонугалы улгадыр.

Бо спортчу байырлалдың бир кол сорулгазы өзүп олар уруглар болгаш оолдар аразына таакпы тыртар, арага ижер база наркотик ажыглаар чоруктарны болдурбазы болур. Ол чүүлдерниң орнунга янзы-бүрү деңнелдин чемпионнары хөй-ле болзунам!

Василий МОНГУШ.**ДЫҢНАДЫГ**

Эрзин кожуун чагыргазынче Россия Федерациязының хамаатызы Мирослав Бадиевич Минчээ Тыва Республика Эрзин кожуун, Шөрте-Сарыг деп адресе турар (кайдаазын айтып каан) көдээ ажыл-агыйга көрдүнген черлерден ниити шөлү 100 га чер участогун мал кадарар чер кылдыр 10 чыл хуусаада арендага бээрин дилээн билдиришкенин кириген.

Күштүг болуп турар хоойлужудулга езугаар бо медеэни чарлаанындан бээр 30 хонук дургузунда бо билдиришкениге хамаарыштыр бижимел билдиришкенин болгаш бо билдиришкениге удурланышкыны Эрзин кожуунун чагыргазы хүлээп алыр.

Төрүттүнген хүнүдөр-биле!

Эргим ававыс, хой-хөй чонунун чылыг-чырык сөстөрүн дыңнап, бистиң чүрэвисте эргим бооп чурттап чоруур

Көкөл Шадыповна МОН

Кодан чылда төрүттүнген,
Хандагайты суурувуста
Чеден харлаан ававыска
Черге чедир мөгейдивис.
Күжүр авай, шыны херек,
Күзелинер бүдүп чору.
Ажы-төлү шуптувус бис
Авыралдыг чурттап чор бис.
Чырык черге Ие кижини
Бодаралдын бурганы боор.
Үш оолду, үш кысты
Үлегерлиг өстүрдүнер.
Чүрээнерде шыгжап чоруур

Күзелинер бүдөр бо
Ажы-төлүн, арбын ч
Аас-кежиин күзеп ту
Чуртталганың нарын
Шупту бисти өөретт
Далай-Лама башкаа
Тодуг-догаа чурттап
Эмиг судун ижип өс
Эштеривис, чонувус
Чүрэвисте камнап ч
Чүгле сен сен, ынак а
**Ажы-төлү, күд
кеннээтери, уйн**

Хүндүлүг Тамара Көк-ооловна!

Силерниң чырык чер кырынга бодарап төрүттүнген хүнүдөрнү таварыштыр кадыкшылды, аас-кежикти, өөрүшкүнү, узун назынны күзевисаан, бодумнун өмүнээмден чылыг сөстүг байырымны чедирип хүлээп ап көрүңер.

Школа назыны четпээн уруглар албан черинде он ажыг чыгыр-түннелдиг ажылдап, ук коллективти билдилгудуртуп тур. Өг-бүлелерде ажы-төлүңерни төлөптиг кижизидип чоруу чамдык иелерге үлегер бооп болур.

Үнүп келген 2010 чылы—демир Пар чылы Силерге өөмәңнайың, аас-кежиктиң чылы болзун!

Оолак Даржаевич Кара

**күш-ажылдың хоочуну, сум
Төлээлекчилер хуралының депутад**

Бистиң эргим, ынак кат-иевис, угбавыс, кырган-ававыс **Байыр-ооловна ЛАКПА** январь 14-те 50 харлап.

Угбавыс Кызыл кожуунун Эрбек школа-интернады чылдарда кижизидикчи башкызы болуп ажылдап чораан. 2 оолдун, 1 кыстың, 1 уйнуктун энерелдиг иези, кырган-ававыс юбилейин таварыштыр изиг байырны чедирип, амыдыралын кежикти, кадыкшылды, узун назынны күзевис. Бо юбилейи таварыштыр дараазында одуругларны бараалгаттывыс:

Ажыл-ишке эрес-кежээ
Чагыг сөзү угаадыглыг,
Улус-чонга хүндүткелдиг
Угбам сенээ чоргаараар бис.
Харлыг кыштың чыккылама соогунда-даа,
Халыын чайның кагып оңгаар изиинде-даа
Чылар-чылбас, оожум-топтуг бүдүжүнү
Чылдар өттүр чуртталгада көрүп чор бис.
Ак меңги чуртувустан
Аралажып чеде бээрге,
Эргеледип уткуп келир
Эриг баарлыг угбам-дыр сен.

Хүндүткел-биле,

**ынак даай-ававыска күдээзи Багай
дуңмазы Самат Бадын-оолдарның өг-бүлөзүн**

Бистиң ачавыс, ававыс **Дүмен-оол Ондарович,**

Ананмай Биче-ооловна КУУЛАРЛАР бо хүнүнде 80 харлап турарлар. Олар амгы үеде Чөөн-Хемчик кожуунун Чыраа-Бажы суурда чурттап оларлар. Олар кады чурттаандан бээр 55 чылдың нүүрүн көргөннер. 6 ажы-төлдүн ынак ада-иези.

Бо хоочуннар бүгү назынында Чыраа-Бажы суурга чурт келгеннер. Чолаачылап, садыгжылап ажылдап чорааннар. А үеде хүндүлүг дыштанылгада-даа болза, хол куруг орбайн, маган азырап, ажы-төлүңге чөлөңгиш бооп, оларга үлө чижекти көргүзүп, арга-сүмезин кадып чоруурлар.

Ынчангаш ада-иевистиң 80 харлап турар база к чурттаанындан бээр 55 чыл болган юбилейи-биле ба чедирбишаан, черге чедир мөгейип, ам-даа бистиң ававыска хар чедир чурттаарын күзевис.

Хөй санныг ажы-төлү, уйнуктары.**«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР**

Бистиң эргим, ынак, энерелдиг угбавыс, кырган-ававыс **Петровна ДАМДЫННЫ** сөөлгү орукче үдежи, моральдыг б материалдыг деткимчени, дузаны кадып, берге үеде бистиң шүжүүвүстү деңге үлежи келген чонувуска, эш-өөрү кудаларывиска, төрелдеривиске, чоок кижилеривиске четтиргени илередип, черге чедир мөгейдивис.

Кады төрээни**ШЫН**

Индекс 667000.
Кызыл хоорай,
Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Чазаа.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: Кол редактор—2-01-35, редакторнун оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail: shyntuva@mail.ru

КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый, очулга — 2-03-87, улуттук — 2-40-77. Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.

Неделяда үш каталп үнер. Хемчээли парлаан 2 ама.
Тираж 8560. Чагыг 2. Номерни парлагаче дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 20.00.

АГАР САНЫВЫС: № 40703810400000010000 Б ОАО Банк "Тувакредит" Кызыл ИНН—1701008465; корр сч 30101810600000000729 БИК 049304
Россия Федерациязының Парлалга, телерадио-дамчыдылга болгаш массалыг коммуникациялар херектеринин талазы-биле яамызының Ортал Сибирьде регионнар аразының девискээр эргелели «Шын» солунну 2 чылдың май 14-те эде бүрүткээн.
Херечилелдин дугаары — ПИ № 16-0510. Индекс 11530, 31730.
ТР-ниң «Тываполиграф» Күрүнениң унитарлыг бүдүрүлгезинге парлал (Кызыл, Шетинкин-Кравченко, 1).
Солунда парлаттыг материалдарның авторларының бодалда редакцияны туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттыг саны болгаш өске-даа фактылары, дыңнадылары дээш авторлар боттарылар.